

ROMANYA'DAN KOCAELİ VİLAYETİNE GÖÇ VE İSKÂN (1935-1939)

Önder DUMAN*

Birey ve grupların siyasal, sosyal, ekonomik, kültürel vs. gibi nedenlerle buldukları yerden başka bir yere hareketliliğini ifade eden göç, insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. Tarih içinde bu olguyla en çok yüz yüze gelen milletlerin başında Türkler olsa gerektir. MÖ'lerde Orta Asya'dan başlayan Türklerin göç serüveni 17-18. yüzyıla kadar doğu-batı istikametinde seyretmiş, Avrupa'nın içlerine kadar uzanmıştır. Bu yüzyıldan itibaren Osmanlı Devletinin gücünü kaybetmeye başlaması ile beraber Türk göçü tam tersi istikamette, batı doğu yönünde gerçekleşmiştir. Doğu batı istikametindeki bu göçler bilhassa 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kitlesel niteliğe dönüşmüş, Balkan coğrafyasından sayıları yüz binleri bulan Türk-Müslüman ahali Anadolu'yu merkez alan bir göç süreci içerisine girmişlerdir. İşte tüm Balkanlarda olduğu gibi Romanya'daki Türk Müslüman ahali de 93 Harbi sonrasında bu sürece dâhil olmuş, sadece 1877-1886 yılları arasında Kuzey Dobruca'dan 100.000 kadar ahali göç etmiştir¹. Bu göçler 1910 yılına kadar sürmüştür². Cumhuriyet dönemine gelindiğinde Romanya'dan Türk göçleri yine devam etmiş, 1923-1933 döneminde göçler genellikle küçük gruplar halinde gerçekleşmiş, 1934-1938 döneminde tekrar kitlesel nitelik kazanmıştır³. 1923-1933 yılları arasında, Cumhuriyetin ilk on yılında Romanya'dan gelen göçmen sayısı 33.852 iken, bu rakam 1934-1938 döneminde 80 bin civarında gerçekleşmiştir⁴. İşte mevcut bildiri de bu ikinci kitlesel göç döneminde gelen ve Kocaeli Vilayetine⁵ iskân edilen göçmenlerin göç ve iskân süreci ele alınmaya çalışılacaktır.

Göçlerin Sebepleri ve Süreç

Yukarıda da ifade edildiği üzere Cumhuriyet'in ilk yıllarında Romanya'dan Türkiye'ye yönelik göçler 1923-33 ve 1934-1938 biçiminde iki ayrı dönemde incelemek mümkündür. Esasında gerek göçlerin niceliği ve gerekse de niteliği böyle bir ayrımı zorunlu kılmaktadır.

* Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, e-mail: onderduman@hotmail.com

1 Müstecip Ülküsal, "Romanya Türkleri", *Türk Dünyası El Kitabı*, Ankara 1976, s. 1083.

2 Müstecip Ülküsal, *Dobruca ve Türkler*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayını, Ankara 1966, s. 26.

3 Önder Duman, "Romanya'dan Türk Göçleri (1923-1938)", *Bilig*, S: 45 (Bahar 2008), s. 28.

4 Cevat Geray, *Türkiye'den ve Türkiye'ye Göçler (1923-1961)*, Ankara, s. 13.

5 İzmit/Kocaeli bölgesi 1923 mübadele ve daha öncesinde Osmanlı döneminde Balkanlardan gelen göçmenler için tespit edilen başlıca iskân mıntıklarından biri olmuştur. 93 Harbi sonrasında 12 bin civarında Dobruca, Bulgaristan ve Şarki Rumeli göçmeni İzmit Sancağına iskân edilmiş, Balkan Savaşlarının ardından yine Balkanlardan gelen 4.868 göçmen sancak dâhiline yerleştirilmiştir. 1923 Mübadele Antlaşması kapsamında ise Yunanistan'dan gelen 17 bin civarında mübadil Kocaeli Vilayetine iskân edilmiştir. Bkz. Nedim İpek, *Rumeli'den Anadolu'ya Türk Göçleri*, TTK, Ankara 1994, s. 200.; Yıldırım Ağanoğlu, *Balkanların Makûs Talihi Göç*, Kum Saati Yay., İstanbul 2001, s. 190.; Kemal Arı, *Büyük Mübadele Türkiye'ye Zorunlu Göç (1923-1925)*, Tarih Vakfı Yay., İstanbul 1995, s. 113.

Şöyle ki, ilk dönem göçler nicelik itibariyle küçük gruplar halinde gerçekleşmiş, kitlesel hale dönüşmemiş ve gelen göçmenlerin çoğu da “serbest göçmen”⁶ statüsünde kabul edilmişlerdir. İkinci dönem göçler ise hem nicelik itibariyle kitleseldir, hem de göçmenler “iskânlı göçmen”⁷ statüsündedir.

1923-33 dönemindeki göçler Romanya Hükümeti’nin 1924 tarihli istimplâk kanununu uygulamaya sokması ve yine Romanya Hükümetinin Türklerin yoğun biçimde yaşadığı Dobruca bölgesine Ulahları yerleştirmeye başlaması sonucu meydana gelmiştir. Bu sayılan uygulamalarla beraber Dobruca’daki yaşam koşullarının kendileri için daha da zorlaşacağını anlayan Türkler ellerindeki menkul ve gayrimenkulleri satarak, pasaport temin etmeye ve Türkiye’den göç talebinde bulunmaya başlamışlardır. Türkiye bu on yıllık dönemde serbest göçmen statüsünün kabul edenlere izin vermiş ve bu koşulla gelen göçmenler de istedikleri yerlere yerleşmişlerdir⁸. Bu dönemde Türkiye’ye gelen 33.852 göçmenin çoğu serbest göçmen statüsünde olduğu için, devlet tarafından iskâna tabi tutulmamışlar ve dolayısıyla bunların nerelere yerleştiğini arşiv kayıtları üzerinden tespit etmek mümkün olmamıştır. Dolayısıyla bu dönemde gelen göçmenler arasında İzmit/Kocaeli vilayeti dâhiline yerleşen olup olmadığı, var ise de nerelere ve ne miktarda yerleştiği hususu şu an için cevaplanmaya muhtaçtır.

Romanya’dan Türkiye’ye yönelik göçün 1934’ten itibaren kitlesel bir niceliğe dönüşmesi esasında var olan sorunların artık dayanılmaz hal almasından ileri gelmiştir. Yukarıda da ifade edildiği üzere gerek 1924’ten itibaren uygulamaya konulan istimplâk kanun ve gerekse de Dobruca bölgesine yerleştiremeye başlanan Ulahlar nedeniyle Türk-Müslüman ahali açısından durum 1930’ların başı itibariyle oldukça kritik bir devreye girmiştir. Türk ahali bir yandan istimplâk kanunu ile topraklarını yok pahasına devretmek zorunda kalmış, bir yandan da Ulahların baskıları neticesinde can ve mal güvenlikleri ciddi biçimde tehlikeye düşmüştür. Dolayısıyla Türk ahali için göçten başka çıkar yol kalmamıştır. Nitekim Türkiye’nin Bükreş Elçisi Hamdullah Suphi (Tanrıöver) Bey, 26 Mayıs 1932 tarihli raporunda Dobruca’daki Türklerin bu durumunu şu şekilde ifade ediyordu: “... Vakit geçtikçe Türk halkının mukavemeti her suretle azalmaktadır. Bir gün gelecektir ki, muhaceret hareketi, önüne geçilmek imkânı olmayan bir sel halini alacaktır...”

Hamdullah Suphi Bey’in bu öngörüsü kısa bir süre içerisinde gerçekleşmiş, 1932 sonlarından itibaren Dobruca bölgesindeki Türk-Müslüman ahali¹⁰ malını, mülkünü yok pahasına satarak, Türkiye’ye göç etmenin yolunu arama gayreti içerisinde girmiştir. On binleri bulan bu göç talebi karşısında sevk, iaşe ve iskân nedeniyle oluşacak masrafları karşılayacak malî imkândan yoksun durumdaki Türkiye, 1933 yılı başında Bükreş elçiliğine bir talimat göndererek göçün kitlesel bir niceliğe dönüşmemesi hususunda gerekli tedbirlerin alınmasını istemiştir¹¹. Hamdullah Suphi Bey buna göre gerekli tedbirleri almış olsa gerek, 1933 yılında kitlesel bir göç yaşanmamış, Romanya’dan Türkiye’ye gelen göçmen sayısı 3.273 olarak gerçekleşmiş ve bu göçmenlerin 7 hanede 24 nüfusu Kocaeli vilayetine yerleşmiştir¹².

6 Serbest Göçmen: Devletten yardım talep etmemek koşulu ile gelen ve dolayısıyla istediği yere yerleşme hakkına sahip muhacir statüsü.

7 İskânlı Göçmen: Devlet yardımıyla iskân edilen ve gösterilen iskân mıntkasında belli bir süre oturma mecburiyetindeki muhacir statüsü.

8 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), 272.12/56.142.24; 272.12/56.143.95.

9 BCA, 030.10/116.809.3.

10 1930’da Dobruca’daki Türkler 179.891 nüfusla buradaki toplam mevcudun % 21,2’sini teşkil etmekteydiler. Etnik bakımdan % 44,2’yi Romenler, % 22,7’yi Bulgarlar oluşturmakta, dolayısıyla Türkler burada üçüncü kalabalık grubu teşkil etmekteydi. Yılmaz Altuğ, “Balkanlardan Anayurda Yapılan Göçler”, *Belleten*, LV/212 (Nisan 1991), s. 117.

11 Duman, “Romanya’dan Türk...”, s. 30.

12 BCA, 030.10/81.531.8.

1934 yılına gelindiğinde elçiliğin aldığı tedbirler yetersiz kalmış olsa gerek, yok pahasına malını mülkünü satarak parasını cebine koyan Türk-Müslüman ahali Türkiye'ye gidebilmek için başta Köstence olmak üzere liman kentlerine yığılmaya başlamıştır. Göçmenler buralarda vapur kiralayarak, bir an önce kendilerini Türkiye'ye atmak üzere yarış içerisindeydiler¹³. Liman kentlerindeki bu yoğunluk Türklerin göç isteğinin yanı sıra aşırı kazanç hırsı içerisinde giren vapurcuların köylere kadar giderek göçmen toplamlarından da kaynaklanıyordu¹⁴.

Bir an önce Türkiye'ye varma gayreti içerisindeki Türkler fahiş fiyatlarla, pek de sıhhi olmayan koşullarda vapurlarla 1934 yılı ikinci yarısından itibaren kitle halinde Türkiye'ye gelmeye başladılar. Sadece Haziran-Ağustos döneminde 4.337 kişi bu koşullarda Türkiye'ye geldi¹⁵. 1934 yılı sonuna gelindiğinde bu rakam 16 bini buldu¹⁶.

1935 yılı başına gelindiğinde işlemlerinin bitirilmesini bekleyen göçmen adedi 10 binin oldukça üzerine çıkmış ve dolayısıyla Romanya'dan Türkiye'ye yönelik göçlerin bir program dâhilinde yürütülmesi zorunlu hale gelmiştir. Bu gerçekten hareketle Türkiye bu konuda Bükreş Elçisi Hamdullah Suphi Bey'i görevlendirmiş ve o da Şubat ayından itibaren gerekli temaslarda bulunmuştur. Hamdullah Suphi Bey Türk ahaliye köy köy müşterek pasaport verilmesi ve pasaport ücretlerinin cüz'î bir hale getirilmesi, vergi borçlarının affı, rıhtım ve iskelelerde ödenen yüksek hamaliye ücretlerinden Türklerin bağışık tutulması gibi isteklerde bulunmuş ve bunlar ilgili makamlarca prensip itibarıyla kabul görmüştür. Söz konusu talepler Türkiye Dış İşleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras'ın 10 Mayıs 1935 tarihli Bükreş ziyaretinde tekrar gündeme gelmiş, bu kararların uygulama safhasına geçirilmesi hususunda fikir birliğine varılmıştır¹⁷.

Sorunları çözmeye yönelik bu çalışmalar devam ederken, Türkiye tarafında da göçmenleri taşıyacak vapur acenteleriyle hummalı biçimde görüşmeler yürütülmekteydi. Bu görüşmeler sonunda taşıma ücretleri bütçeden karşılanmak üzere Bursa, Nâzım, Nilüfer, Hisar, Adana ve Adnan vapur sahipleriyle anlaşıldı. Buna göre vapurlar eşyası ile birlikte her bir göçmeni Köstence'den İstanbul'a 290 leye (237 kuruşa) taşıyacaktı¹⁸. Bu koşullar dâhilinde adı geçen vapurlar 1935 yılının ilk aylarından itibaren belli bir program ve düzen içinde göçmen sevkiyatına başladılar. Eylül ayına gelindiğinde vapurcular, gerek navlun ücretlerinin artması ve gerekse de son zamanlarda leyin lira karşısında % 44 oranında değer kaybetmesini gerekçe göstererek taşıma bedellerinin arttırılmasını talep etmişler, yapılan görüşmelerde göçmenlerin nüfus başına 360 kuruş üzerinden taşınması hususunda anlaşılmıştır¹⁹. Bu koşullar altında 1935 yılında Romanya'dan Türkiye'ye 21.162 göçmen taşınmıştır²⁰.

1936 yılına gelindiğinde bir yandan göçler devam ederken, önceki yıl göç konusunda mutabık kalınan ancak yazılı hale getirilmeyen prensip kararların mukaveleye dönüştürülmesi hususunda Türkiye Romanya'dan talepte bulundu. Metin üzerinde çalışmalar yaklaşık 4 ay sürdükten sonra, 4 Eylül 1936'da taraflar arasında göç mukavelesi imzalandı. Antlaşmaya göre Dobruca'da oturan Tür-Müslüman ahali beş sene zarfında belli bir program dâhilinde Türkiye'ye taşınacak, göç her iki tarafın katılımıyla kurulacak bir komisyon tarafından yürütülecekti. Göçmenlerin kırsal bölgelerdeki gayrimenkulleri Romanya Hükümetine kalacak, bunların bedelleri hektar başına 4.000 leye üzerinden hesaplanacak ve borç olarak

13 *Akşam*, 7 Teşrin Sani 1934, s.1.

14 *Cumhuriyet*, 13 Mayıs 1935, s. 2.

15 *Cumhuriyet*, 13 Birinci Teşrin 1935, s. 1.

16 *İstatistik Yıllığı 1939-1940*, Başbakanlık İstatistik Umum Müdürlüğü, c: II, Ankara, s. 90.

17 Duman, "Romanya'dan Türk...", s. 32.

18 *Akşam*, 10 Haziran 1935, s. 5.

19 Duman, "Romanya'dan Türk...", s. 33.

20 *İstatistik Yıllığı 1939-1940...*, s. 90.

kaydedilecekti. Oluşacak borç Roman Hükümetince % 25 kereste, % 25 canlı hayvan, % 10 petrol ve geri kalan % 50'si de muhtelif eşyalarla ödenecekti. Şehirde bulunan gayrimenkuller ise göçmenler tarafından satılacak ve bedeli Türkiye'ye nakdi olarak değil, kereste, petrol vs. olarak götürülebilecekti. Göçmenler yanlarında şahsi eşyaları, hayvanları, tarım alet ve edevatı ile beraber fert başına sadece 1.000 ley ile 2.000 ley değerinde döviz çıkarabilecekti²¹.

Bu göç mukavelesi ile eşzamanlı olarak göçler de devam ediyordu. Mukavelenin imzasından önce mallarını satanlar yukarıda belirtilen koşullardan bağışık olarak Türkiye'ye gelirken, antlaşma tarihi itibarıyla mallarını elden çıkaramayanlar söz konusu koşullar dâhilinde göç etmişlerdir. Her iki şekilde Romanya'dan Türkiye'ye gelen göçmen miktarı 1936'da 20.692 olarak gerçekleşmiştir²². Mukavelenin yapıldığı yılın ertesinden itibaren göçmen miktarında ciddi bir düşüş gözlenmiş, 1937'de 13.110 ve 1938'de 8.332 göçmen Romanya'dan Türkiye'ye gelmiştir²³. 1939 yılından itibaren ise göçler kitlesel niceliğini kaybetmiştir. Nitekim 1939'da 3.375²⁴, 1940'da 3.021 göçmen Türkiye'ye gelmiş, ilerleyen yıllarda bu miktar yüzölçümlü ve onlu rakamlara düşmüştür²⁵. Dolayısıyla Romanya'dan Türk göçleri 1934-1938 döneminde kitlesel boyutta meydana gelmiş ve söz konusu dönemde 80.000 civarında kişi Türkiye'ye göç etmiştir.

Göçmenlerin Kabulü ve İskân Birimlerinin Tespiti

Romanya'dan gelen göçmenler yukarıda da ifade edildiği üzere vapurlarla liman kentlerinden ve bilhassa Köstence'den alınmakta ve yerleştirilecekleri iskân mıntıklarına göre Kavak, Tuzla, Urla ve Marmara Ereğlisi'ndeki kabul ve sevk merkezlerine getirilmekte ve burada azami bir hafta kalmaktaydılar. Göçmenler buralarda tesis edilen kamplarda sıhhi muayeneye tabi tutulmakta, eşyaları dezenfektasyondan geçirilmekte, tabiiyet ve gümrük muameleleri yapılmaktaydı. Kamplarda iaşe temini ve sıhhi işlemler Kızılay tarafından yerine getirilmekteydi. Gümrük, Sağlık ve Nüfus işlemleri tamamlanan göçmenlere "sevk kâğıtları" verilmekte ve iskân birimlerine sevk edilmekteydiler²⁶.

Daha önce de ifade edildiği üzere 1934-38 döneminde gelen göçmenler iskânli statüde oldukları için tüm bu göç ve iskân masrafları devlet tarafından karşılanmış ve dolayısıyla devletin gösterdiği iskân bölgelerine yerleştirilmişlerdir. İskân bölgelerinin tespitinde 14 Haziran 1934 tarihli İskân Kanunu kıstas alınmıştır. Söz konusu kanun ise Dâhiliye Vekâletince daha önce yapılan "nüfus kesafeti" çalışmaları neticesinde ortaya çıkmıştır. Nitekim vekâletçe yapılan söz konusu çalışmalara göre İstanbul ve Doğu Karadeniz nüfus yoğunluğu itibarıyla yüksek olduğu için iskân planı dışında bırakılmış, buna karşılık nüfus yoğunluğu düşük olan Doğu Anadolu, Akdeniz, İç Anadolu ve Trakya başlıca iskân mıntıkları olarak düşünülmüştür. Tespitlere göre nüfus yoğunluğu Doğu Anadolu'da 12-15, Akdeniz'de 18, İç Anadolu'da 22 ve Trakya'da 27,5 olarak belirlenmişti. Bu oran İstanbul'da 5.672, Doğu Karadeniz'de 68 idi. İşte bu tespitlerden hareketle Romanya'dan gelen göçmenlerin ilk etapta Doğu ve İç Anadolu ile Trakya bölgelerine yerleştirilmesi düşünüldü ve buna göre hareket edildi²⁷.

Bir İskân Birimi Olarak Kocaeli Vilayeti, Göçmenlerin Vilayete Gelişi ve İskân

1935 yılı itibarıyla merkez İzmit, Adapazarı, Gebze, Geyve, Hendek, Kandıra, Karamürsel ve Karasu kazalarından oluşan Kocaeli vilayeti 335.292 nüfusa sahipti Nüfus

21 *Edirne Postası*, 12.2.1937, s. 2.; Duman, "Romanya'dan Türk...", s. 34-35.

22 *İstatistik Yıllığı 1939-1940...*, s. 90.

23 *İstatistik Yıllığı 1948*, Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, c: 16, Ankara, s. 156.

24 *İstatistik Yıllığı 1948...*, s. 156.

25 *İstatistik Yıllığı 1951*, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, c: 19, Ankara, s. 129.

26 BCA, 030.10/116.811.6.;*Son Posta*, 21 Temmuz 1935, s. 2. *Son Posta*, 14 Birinci Kanun 1935, s. 3.; *Cumhuriyet*, 13 İkinci Teşrin 1937, s. 7.; *Ulus*, 29 Mayıs 1936, s. 1.2.; *Ulus*, 16.8.1937, s. 2.

27 Önder Duman, "Atatürk Döneminde Balkan Göçmenlerinin İskân Çalışmaları 81923-1938)", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S: 43 (Bahar 2009), s. 477-479.

ile yüzölçümü mukayese edildiğinde kilometre kareye 40 kişi düşmekteydi²⁸. Dolayısıyla Kocaeli vilayetinin nüfus yoğunluğu yukarıda belirtilen oranların hayli üstünde idi. Nitekim bunun bir sonucu olarak Romanya'dan kitlesel göçün ilk başladığı zamanlarda Kocaeli bir iskân mıntıkası olarak düşünülmedi. Ancak başlıca iskân mıntıkası olarak belirlenen Trakya'ya 1934-35 yıllarında hem Romanya, hem de Bulgaristan'dan gelen 65.000 dolayında göçmenin yerleştirilmesi, dolayısıyla Trakya Umumi Müfettişinin artık göçmen talep etmemesi ve 1935 yılı içinde Doğu Anadolu'ya gönderilen göçmenlerin önemli bir kısmının yerlerinin beğenmeyerek İç Anadolu'ya çekilmeleri sonucu²⁹ Hükümet artık buralara göçmen yerleştiremeyeceğini görmüş, Ege ve Marmara havzasını da iskân mıntıkası olarak değerlendirmeye karar vermiştir. Dolayısıyla bu kararın gereği olarak iskândan sorumlu Sağlık ve Yardım Bakanlığı Romanya'dan gelen göçmenlerden üç bin kadarının Kocaeli Vilayeti dahiline iskân edileceğini valiliğe bildirmiş, gerekli hazırlıkların yapılmasını istemiştir³⁰. Bu talep üzerine çalışmalara başlayan valilik bir program hazırlamıştır. Nitekim buna göre göçmenler Derince limanında vapurdan inecekler ve yanlarındaki eşya ve hayvanları ile birlikte hemen İzmit'e taşınacaktı. İzmit'te kısa bir süre geçici olarak konaklayacak göçmenler kışı geçirmek üzere yakın çevredeki köylere sevk edileceklerdi. Nihai aşamada göçmenler ilkbahardan itibaren valilikçe belirlenen esas iskân bölgelerine yerleştirilecekti³¹.

1935 yılı Aralık ayı ortalarında Kocaeli Vilayetine yerleştirilecek ilk göçmen kafilesi Nâzım vapuru ile Derince limanına geldi. 1.750 Romanyalı Türk göçmeni taşıyan vapuru karşılayanlar arasında İlbay (Vali) Hamit Oskay, CHP İl Başkanı ve aynı zamanda Zonguldak Milletvekili olan Halil Türkmen ve Emniyet Müdürü Şerif Bey de yer alıyordu. Nâzım vapurunu aynı günün akşamı Cumhuriyet vapuru izledi. Bu vapurdan inen göçmen adedi ise 1.768 idi. Tümü çiftçi olan bu toplam 3.518 Romanyalı Türk göçmen beraberlerinde 748 koyun, 336 sığır ve öküz, bir miktar at ve 426 araba getirmişlerdi³².

Derince limanına indirilen göçmenler valinin gözetiminde doğrudan İzmit'e sevk edilmişler ve göçmenler İzmit'te Şarbay (Belediye Başkanı) Kemal Öz ve Sağlık Müdürü Refet Dedeoğlu'nun nezaretinde geçici olarak hanlara, depolara ve misafirhanelere yerleştirilmişlerdir. Kızılay tarafından kurulan aşevi vasıtasıyla iaşeleri temin edilen göçmenlerin sağlık sorunları ile ilgilenmek üzere Hükümet Doktoru Aziz Sunal ile Belediye Doktoru Nuri Necati Sarı Beyler görevlendirilmişti. Nitekim adı geçen doktorların muayeneleri sonucu durumu ağır olan 15 kişi hastaneye sevk edilmiştir. Misafirhanelerde göçmenlerin yanı sıra hayvanlarıyla da ilgilenilmiş, hayvanların baytarî muayeneleri yapılmıştır³³. Gazetelere yansıyan haberlere nazaran İzmit halkı da misafirhanelerdeki göçmenlere yakın ilgi göstermiş, esnaf göçmenlere çay, kahve ve sigara ikram etmiş, kadınlar göçmen kadınlarının evlerine ziyafete götürmüşler, bir "kardeş sevgisi ve kardeş kaynaşması" yaşanmıştır³⁴.

Göçmenler misafirhanelerde bir hafta kadar kaldıktan, sıhhî ve baytarî ihtiyaçları giderildikten sonra yukarıda belirtilen planlama gereğince İzmit, Adapazarı, Kandıra, Gebze kazalarına ve bunlara bağlı köylere sevk edildiler. Geçici iskân mıntıkları ve buralara sevk edilen göçmen adedi şu şekildeydi³⁵:

28 *Genel Nüfus Sayımı Kati ve Mufassal Neticeler Kocaeli Vilayeti 20 İlk Teşrin 1935*, Hüsnü Tabiat Matbaası, İstanbul 1937, s. 5.

29 Duman, "Atatürk Döneminde Balkan...", s. 480.

30 *Türk Yolu*, 4 Birinci Kanun 1935, s. 1.

31 *Türk Yolu*, 11 Birinci Kanun 1935, s. 1.

32 *Türk Yolu*, 18 Birinci Kanun 1935, s. 1.; *Son Posta*, 18 Birinci Kanun 1935, s. 4.

33 *Türk Yolu*, 25 Birinci Kanun 1935, s. 1.

34 *Türk Yolu*, 18 Birinci Kanun 1935, s. 2.; *Son Posta*, 18 Birinci Kanun 1935, s. 4.

35 *Türk Yolu*, 8 İkinci Kanun 1936, s. 1.

İskân Yeri	Göçmen Adedi	İskân Yeri	Göçmen Adedi		
Kaza ve Nahiyesi	Köy/Mahalle		Kaza ve Nahiyesi	Köy/Mahalle	
İzmit	Merkez Mahalleler	160	Akmeşe Nahiyesi	Mecidiye	17
İzmit	Nebi Hoca Divanı	9	Akmeşe Nahiyesi	İnamiye	18
İzmit	Geredeli Divanı	82	Akmeşe Nahiyesi	Kızılıklı	19
İzmit	Kaboğlu Divanı	9	Akmeşe Nahiyesi	Alandüzü	59
İzmit	Hasanpaşa Çiftliği	15	Akmeşe Nahiyesi	Ruçkan	42
İzmit	Kaynarca	18	Akmeşe Nahiyesi	Cedit Köyü	50
İzmit	Çubuklu bala	6	Akmeşe Nahiyesi	Hasancıklar	8
İzmit	Hakaniye	5	Akmeşe Nahiyesi	Resuller	62
İzmit	Gökçeviran	31	Akmeşe Nahiyesi	Karaabdülbaki	6
İzmit	Kullar	64	İhsaniye Nahiyesi	İhsaniye	109
İzmit	Tahtalı Divanı	117	İhsaniye Nahiyesi	Arpalı	22
İzmit	Ezcier (?)	18	İhsaniye Nahiyesi	Örcün	18
İzmit	Köse Köyü	12	İhsaniye Nahiyesi	Saraylı	17
İzmit	Tepe Köyü	7	İhsaniye Nahiyesi	Hamidiye	18
İzmit	Yarımcı	60	Bahçecik Mahallesi	Merkez	113
İzmit	Şefkatiye	10	Bahçecik Mahallesi	Nüzhetiye	61
İzmit	Çınarlı	30	Adapazarı	Merkez	120
İzmit	Arızlı Divanı	24	Adapazarı	Poyrazlar	10
İzmit	Bayraktar	20	Adapazarı	Doğancılar	14
İzmit	Arslanbay	21	Adapazarı	Kömürlük	10
İzmit	Yuvacık	74	Adapazarı	Arifiye	26
İzmit	Döngel	24	Adapazarı	Turnadere	10
İzmit	Alikahya Çiftliği	15	Adapazarı	Rüstemler	10
İzmit	Sarıcalar	22	Adapazarı	Büyük Ilıcalar	11
İzmit	Kaymakçı	11	Gebze	Gebze Merkez	102
Sapanca Nahiyesi	Sapanca Merkez	163	Akçaova Nahiyesi	Akçaova Merkez	14
Sapanca Nahiyesi	Kırkpınar	22	Akçaova Nahiyesi	Aydın Divanı	15
Sapanca Nahiyesi	Yanık	25	Akçaova Nahiyesi	Sarışih	13
Sapanca Nahiyesi	Kurtköyü	21	Akçaova Nahiyesi	Üğümce	12
Derbent Nahiyesi	Zeytinburnu	31	Akçaova Nahiyesi	Karadivan	16
Derbent Nahiyesi	Gedikli Çiftliği	21	Akçaova Nahiyesi	Bulduk	31
Derbent Nahiyesi	Yeni Eşme	28	Akçaova Nahiyesi	Çağırkan	12
Derbent Nahiyesi	Kul Mahmut	8	Akçaova Nahiyesi	Büğürgen	9
Derbent Nahiyesi	Eşme Ahmediye	32	Akçaova Nahiyesi	Şahinler	20
Derbent Nahiyesi	Uzuntarla	68	Akçaova Nahiyesi	Tekkeli	13
Derbent Nahiyesi	Eski Eşme	38	Akçaova Nahiyesi	Çiftlikdere	8
Derbent Nahiyesi	Acısu	25	Akçaova Nahiyesi	Hacışih	15
Derbent Nahiyesi	Balaban	24	Kandıra	Salmanlı	40
Derbent Nahiyesi	Hikmetiye	31	Kandıra	Küçükhataplı	13
Derbent Nahiyesi	İbrikdere	7	Kandıra	Büyükhataplı	11
Derbent Nahiyesi	Ortaburun	1	Kandıra	Sarıgazi	17
Derbent Nahiyesi	Maşukiye	62	Kandıra	Hızırlar	10
Derbent Nahiyesi	Nusratiye	15	Kandıra	Alaflı	10
Derbent Nahiyesi	Avluburun	35	Kandıra	Sivashı Bilatlı	33
Derbent Nahiyesi	Şirinsulhiye	29	Kandıra	Elmacık	12
Akmeşe Nahiyesi	Akmeşe Merkez	137	Kandıra	Seyitaliler	12
Akmeşe Nahiyesi	Süleymaniye	12	Kandıra	Kaynas	38
Akmeşe Nahiyesi	Hayırabat	12	Kandıra	İmamlar	13
Akmeşe Nahiyesi	Kurtdere Divanı	47	Kandıra	Hacılar	13
Akmeşe Nahiyesi	Pazarlı	8	Kandıra	Mülkşehsuvar	8
Akmeşe Nahiyesi	Anbarcı Divanı	56	Kandıra	Erikli	9

Göçmenler tespit edilen bu geçici iskân birimlerine gittikten sonra bazı göçmenler yerlerinin değiştirilmesini talep etmiş, nitekim bu kapsamda İhsaniye ve Bahçecik nahiyelerine gönderilen üç yüzden fazla göçmen kendi beğendikleri Karamürsel'e sevk edilmişlerdir³⁶.

Göçmenlerin bu geçici iskân birimlerindeki ilk günlerinde hem işe, hem de ibate konusundaki ihtiyaçlarının yerleştirildikleri köylerdeki yerli halk tarafından karşılandığı tespit edilmektedir³⁷. İlerleyen günlerde göçmenler valilik aracılığıyla devletten yevmiye almaya başlamışlardır. 10 yaşından yukarı olanların yevmiyesi 13,60 kuruş, daha küçük olanları ise 9,75 kuruştur. Bu meblağlar aylık olarak toptan peşin olarak verilmekteydi. Ayrıca göçmenler hayvanları için de yevmiye almaktaydı. Bir at veya kısrak için 19 kuruş, bir sığır ve inek için 9,75 kuruş, bir koyun için de 1,80 kuruş işe bedeli ödenmekteydi³⁸.

Bu şekilde göçmenlerin kışlık işeleri bir yandan bu şekilde nakit para yoluyla karşılanmaya çalışılırken, bir yandan da işe teminine yönelik olarak buğday tevzi edilmekteydi. Nitekim Şubat 1936'da göçmenlere dağıtılmak üzere ilk partide Kocaeli Vilayetine 400 ton buğday gönderilmiş³⁹ ve bu buğday altı aylık ihtiyacın karşılığı olmak üzere 13 yaşından küçüklere 60, 13 yaşından büyüklere de 120 kilo kıstas olmak üzere dağıtılmıştır⁴⁰.

Geçici iskân döneminde işeleri bu şekilde temin edilen göçmenler 1936 ilkbaharından itibaren vilayet bünyesinde daha önce belirlenen esas iskân mıntıklarına gönderilmişlerdir. Bu arada 1936 yılı içinde 500 dolayında daha Romanyalı Türk göçmenin iskân edilmek üzere Kocaeli Vilayetine sevk edildiği tespit edilmektedir. Nitekim bu son gelen göçmenlerle Kocaeli'ne gönderilen göçmen toplamı 4.061'e yükselmiştir. Tüm bu göçmenlerin 1.783'ü İzmit, 560'ı Adapazarı, 493'ü Gebze ve 800'ü de Karamürsel kazalarına yerleştirilmiştir⁴¹. Tespit edebildiğimiz kadarıyla takip eden iki yılda, 1937 ve 1938'de göçmen gönderilmemiş, 1939 yılının sonlarına doğru miktarı tam olarak tespit edilememekle beraber içinde bir miktar Romanyalı Türk göçmenin bulunduğu 550 hane Balkan göçmeni Kocaeli Vilayetine iskân edilmiştir⁴².

İskânlı statüde gelen tüm göçmenler gibi Kocaeli'ne gelen göçmenlerin de evleri ya bizzat devlet tarafından ihale ile müteahhitlere yaptırılmış, ya da usta ve malzeme tedarik edilerek ev yapımı için göçmenlere yardım edilmiştir⁴³. Evler genellikle köyler için ahır ve helâsi hariç olmak üzere üç odalıydı⁴⁴. Devlet ayrıca göçmenlerin bir an önce üretici konuma geçmesi için gerektiğinde tohumluk, tarım alet ve edevatı vermekten geri durmamış, 1934 İskân Kanunu kapsamında göçmenleri üç yıl vergi ve iki yıl askerlikten muaf tutmuştur⁴⁵.

36 *Türk Yolu*, 29 İkinci Kanun 1936, s. 1.

37 *Türk Yolu*, 25 Birinci Kanun 1935, s. 1.

38 *Ulus*, 27 Şubat 1936, s. 2; *Türk Yolu*, 4 Mart 1936.

39 *Türk Yolu*, 18 Mart 1936, s. 1.

40 *Ulus*, 9 İlk Kanun 1936, s. 2.

41 *Türk Yolu*, 10 Birinci Teşrin 1939, s. 1; 13 Birinci Teşrin 1939, s. 1-3; 17 Birinci Teşrin 1939, s. 2.

42 *Ulus*, 17 Temmuz 1936, s. 2; *Türk Yolu*, 22 Temmuz 1937, s. 4.

43 *Ulus*, 3.3.1938, s. 2.

44 *Kızılay*, 7.12.1937, s. 4.

45 *T.C. Resmi Gazete*, 21 Haziran 1934, S: 2773, s. 4006.